

ECOLOGIE

RAPPORTAGE

Nader onderzoek rugstreeppad

Noordveenweg

Nieuwe Wetering

Rapport nader onderzoek rugstreeppad

Noordveenweg, Nieuwe Wetering

Opdrachtgever	Aveco de Bondt Boschstraat 35-37 4811 GB Breda
Rapportnummer	24644.002
Versienummer	D1
Status	Definitief
Datum	19 juni 2024
Opsteller ¹	De heer B. van Wieringen, MSc
Kwaliteitscontrole	Mevrouw M.M.J. van der Aa, MSc

¹ Vrijgave

In onze rapportages wordt niet gewerkt met handtekeningen en/of parafen. Conform protocol en eisen uit het kwaliteitssysteem wordt het rapport aantoonbaar vrijgegeven.

KWALITEITSZORG

Econsultancy is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Het NGB is een vereniging van ecologische advies- en onderzoeksbureaus die werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en die de belangen behartigt van groene adviesbureaus. Het Netwerk hanteert een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbenden een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

CERTIFICERING

Econsultancy werkt volgens een dynamisch kwaliteits- en milieusysteem, zoals beschreven in het kwaliteits- en milieuhandboek. Ons kwaliteits- en milieusysteem is gecertificeerd volgens de eisen in de NEN-EN-ISO 9001 en NEN-EN-ISO 14001. Daarnaast staat veilig werken bij Econsultancy voorop en zijn we gecertificeerd voor VCA*.

BETROUWBAARHEID

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving ten aanzien van natuurwetgeving. Het onderzoek betreft een momentopname en geeft een inschatting van de geschiktheid van de onderzoekslocatie voor beschermde soorten en het al dan niet voorkomen van soorten. De gebruikte informatie omtrent verspreiding van soorten is deels afkomstig uit de NDFF en mag niet zonder toestemming worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden. Econsultancy accepteert op voorhand geen aansprakelijkheid ten aanzien van mogelijke beslissingen die de opdrachtgever naar aanleiding van het door Econsultancy uitgevoerde onderzoek neemt.

Al onze rapportages worden opgesteld conform de 'Handreiking omgaan met AVG in bodemonderzoeken' opgesteld door de VKB (29 juni 2022). Hiermee voldoet de rapportage aan de eisen die de wet en NEN normen ons stellen en wordt tevens voldaan aan de AVG.

In het kader van de AVG dient, voorafgaand aan publicatie of bij uitlevering aan derden, bijlagen met kadastrale uittreksels en namen van opdrachtgevers, door de publicerende instantie, verwijderd dan wel zwart gelakt te worden.

GELDIGHEID ONDERZOEK

In het algemeen kan gesteld worden dat een quickscan geldig is voor een periode van 2 tot 3 jaar, tenzij in deze periode de ecologische omstandigheden wezenlijk zijn veranderd en/of de Omgevingswet, dan wel inzichten hieromtrent zijn gewijzigd. Bij uitstel van de uitvoering van een project met meer dan 3 jaar verdient het de aanbeveling de resultaten van de quickscan opnieuw te toetsen.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
2	GEBIEDSBESCHRIJVING.....	2
	2.1 Huidig gebruik onderzoekslocatie en omgeving	2
	2.2 Toekomstig gebruik van de onderzoekslocatie	2
3	RESULTATEN VOORGAAND ONDERZOEK	3
4	ONDERZOEKSMETHODIEK	3
5	ONDERZOEKSRESULTATEN	5
	5.1 Rugstreeppad	5
	5.2 Algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieën.....	5
6	TOETSING AAN WET- EN REGELGEVING.....	6
	6.1 Rugstreeppad	6
	6.2 Algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieën.....	6
7	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	7

1 INLEIDING

Econsultancy heeft van Aveco de Bondt opdracht gekregen voor het uitvoeren van een nader onderzoek rugstreeppad aan de Noordveenweg te Nieuwe Wetering.

Het nader onderzoek rugstreeppad is uitgevoerd in het kader van de aanleg van een persleiding en naar aanleiding van de resultaten van de quickscan natuurwaarden die Econsultancy in maart 2024 op de onderzoekslocatie heeft uitgevoerd (rapport 24644.001, D1, d.d. 2 april 2024).

Econsultancy is lid van de branchevereniging Netwerk Groene Bureaus en werkt volgens de door het Netwerk opgestelde gedragscode en protocollen.

2 GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Huidig gebruik onderzoekslocatie en omgeving

De onderzoekslocatie (± 1 km) ligt ten westen van de Noordveenweg te Nieuwe Wetering. In figuur 2.1 is de onderzoekslocatie weergegeven.

Figuur 2.1 Topografische ligging van de onderzoekslocatie.

De onderzoekslocatie betreft een weide die begraasd wordt door schapen. Er lopen enkele watergangen met natuurlijke oevers en veel oeverbegroeiing op de onderzoekslocatie. Verder is de onderzoekslocatie, op enkele bomen na, niet begroeid of bebouwd. Direct ten westen ligt het AWZI Nieuwe Wetering. Ten zuiden stroomt een bredere watergang. Op 140 meter ten noorden ligt de Ringvaart Haarlemmermeer.

2.2 Toekomstig gebruik van de onderzoekslocatie

De initiatiefnemer is voornemens om een persleiding aan te leggen door middel van een open ontgraving.

3 RESULTATEN VOORGAAND ONDERZOEK

Uit de quickscan blijkt dat, om de effecten van de ingreep volledig te kunnen toetsen aan de Omgevingswet er op sommige punten meer informatie is benodigd (rapport 24644.001, D1, d.d. 2 april 2024):

*“Op basis van de quickscan kan niet worden vastgesteld of de onderzoekslocatie een functie heeft voor de **rugstreeppad**. Om deze reden dient aanvullend onderzoek te worden uitgevoerd. Het aanvullend onderzoek dient plaats te vinden conform het “Soortinventarisatieprotocol in het kader van Wet natuurbescherming” (Netwerk Groene Bureaus, versie 2023). Op basis van het aanvullend onderzoek kan worden aangetoond of de rugstreeppad wel of niet gebruik maken van de onderzoekslocatie. Indien de rugstreeppad worden aangetroffen, dienen maatregelen genomen te worden. Deze maatregelen dienen opgenomen te worden in een activiteitenplan en ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag middels een ontheffingsaanvraag.”*

4 ONDERZOEKSMETHODIEK

Voor het onderzoek naar de **rugstreeppad** zijn vier veldrondes uitgevoerd in de periode april tot en met juli. Hiervoor zijn er tussen 15 april en 1 juni drie veldbezoeken uitgevoerd gedurende de avond, waarbij geluisterd wordt naar kooractiviteit (in de omgeving) van de onderzoekslocatie. In deze periode dienen volgens het Kennisdocument van de rugstreeppad slechts twee veldbezoeken uitgevoerd te worden voor het onderzoek naar de rugstreeppad in deze periode. Gezien het ongunstige weer tijdens één van deze bezoeken is er echter een extra veldbezoek uitgevoerd voor het onderzoek naar de rugstreeppad. Om daarnaast de aanwezigheid geheel te kunnen uitsluiten is in juni nogmaals één veldbezoek uitgevoerd. Kooractiviteit vindt plaats in geschikte voorplantingswateren op relatief warme, windstille avonden en nachten, vaak na zware regenval. Met een zaklamp is het landhabitat en de aangrenzende watergangen onderzocht op de aanwezigheid van volwassen individuen, ei-snoeren, larven en juveniele (Kennisdocument rugstreeppad van BIJ12). Vooraf aan de eerste veldronde naar kooractiviteit, zijn er enkele amfibieëntegels op het plangebied neergelegd. Doordat de grondeigenaren de onderzoekslocatie dit seizoen willen gebruiken om te hooien, was het niet mogelijk om langs het gehele tracé amfibieëntegels neer te leggen. Hierdoor zijn de amfibieëntegels slechts aan de westzijde van de onderzoekslocatie uitgelegd. De rugstreeppad heeft de neiging onder deze tegels te kruipen omdat de tegels als schuilplaats kunnen dienen. Bij elk bezoek aan de locatie zijn deze tegels gecontroleerd op de aanwezigheid van rugstreeppadden. De uitvoeringsmethode is conform het onderzoeksprotocol zoals opgesteld in het kennisdocument (BIJ12 Versie 1.0 van juli 2017).

Tabel 4.1 bevat een overzicht van de uitgevoerde veldbezoeken.

Tabel 4.1 Planning onderzoeksinspanning.

		april	mei	juni	juli	augustus
rugstreeppad	tijdstip		3 x avond*	1 x avond*		
	datum		17 april 2024 30 april 2024 23 mei 2024	17 juni 2024		
	functie		kooractiviteiten, plaatsen amfibieënplaten	kooractiviteit / ei-snoeren en larven		

* het veldwerk wordt door één persoon uitgevoerd.

Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden voor het waarnemen van rugstreeppad over het algemeen gunstig. Tijdens het veldbezoek van 17 april 2024 was de temperatuur lager dan 10 °C. Hierdoor is er een additionele ronde gelopen binnen de geschikte periode van de rugstreeppad. Bij geen van de rondes was er sprake van neerslag. Daarnaast lag de windsnelheid bij alle overige rondes onder de 4 Bft.

Tabel 4.1 Omstandigheden nadere onderzoeken rugstreeppad.

Datum	Begintijd	Eindtijd	Windsnelheid (Bft.)	Bewolking	Neerslag	Temperatuur (°C)
17 april 2024	22:00	23:00	4	helder	nee	7
30 april 2024	22:30	23:45	3	bewolkt	nee	14
23 mei 2024	21:45	22:45	2	helder	nee	13
17 juni 2024	23:00	00:00	1	half bewolkt	nee	15

5 ONDERZOEKSRESULTATEN

5.1 Rugstreeppad

Gedurende de vier veldbezoeken (17 april, 30 april, 23 mei en 17 juni 2024) is geen kooractiviteit gehoord van de rugstreeppad op de onderzoekslocatie. Daarnaast zijn tijdens het omdraaien van op de grond liggend materiaal en de amfibieënplaten en het schijnen met een zaklamp in de watergangen en langs de oevers, geen rugstreeppadden individuen en/of eisnoeren waargenomen.

Doordat de rugstreeppad niet op de onderzoekslocatie zelf is waargenomen of gehoord, is het door de voorgenomen ingrepen daarom niet aannemelijk dat de onderzoekslocatie in gebruik is als voortplantings- of rustplaats en als functioneel leefgebied. Overtreding ten aanzien van verstoring van het leefgebied van de rugstreeppad is niet aan de orde.

5.2 Algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieën

Tijdens alle veldbezoeken zijn verschillende algemeen voorkomende amfibieën en/of zoogdieren waargenomen. Het betreft onder andere de Europese egel, groene kikker, gewone pad en bruine kikker. Voor deze algemene soorten geldt op grond van het provinciale soortenbeleid, bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de Omgevingswet, waardoor een omgevingsvergunning Flora- en Fauna-activiteit bij verstoring niet noodzakelijk is. Echter is het wel zaak om aandacht te schenken aan de zorgplicht (zie hoofdstuk 6).

6 TOETSING AAN WET- EN REGELGEVING

6.1 Rugstreeppad

De rugstreeppad is een beschermde inheemse diersoort op grond van bijlage IV Habitatrichtlijn, bijlage II Verdrag van Bern en in artikel 11.46 Bal onder de Omgevingswet. De rugstreeppad staat vermeld op de Rode lijst Amfibieën uit 2009 met de status 'gevoelig' (BIJ12, kennisdocument rugstreeppad).

De rugstreeppad of eisnoeren van deze soort zijn niet aangetroffen op de onderzoekslocatie en tevens zijn geen kooractiviteiten gehoord. Overtredingen van de verboden uit artikel 11.46 Bal van de Omgevingswet zijn niet aan de orde en een Flora en Fauna vergunning is daarom niet noodzakelijk met betrekking tot de rugstreeppad.

6.2 Algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieën

Het is mogelijk dat een zwervend individu van de groene kikker of gewone pad op de onderzoekslocatie wordt aangetroffen. Het is in het kader van de zorgplicht noodzakelijk om voldoende zorg te dragen voor de aanwezige individuen en al het redelijkerwijs mogelijke dient gedaan te worden om het doden van individuen te voorkomen. Het doden of verwonden kan plaatsvinden indien schuil- of voortplantingslocaties worden beschadigd. Dit kan door het verwijderen van stenenstapels, takkenhopen, bladeren en andere materialen die door langdurige opslag of aanwezigheid schuilplaatsen bieden. Het verwijderen van de materialen dient daarom buiten de gevoelige periode van winterrust plaats te vinden. Aanwezige dieren moeten de gelegenheid krijgen om veilig weg te komen. De zorgplicht geldt eveneens ook voor andere amfibieënsoorten.

Voor de te verwachten soorten geldt dat de werkzaamheden mogelijk verstorend kunnen werken. Als gevolg van graafwerkzaamheden kunnen dieren verwond of gedood worden en holen kunnen worden verwijderd. Dit houdt een overtreding van Artikel 11.54, bal in. Voor de te verwachten soorten geldt, op grond van het provinciale soortenbeleid, bij ruimtelijke ontwikkelingen echter een vrijstelling, waardoor geen vergunning hoeft te worden aangevraagd. Het is echter in het kader van de zorgplicht wel noodzakelijk om voldoende zorg te dragen voor de aanwezige individuen en al het redelijkerwijs mogelijke dient gedaan te worden om het doden van individuen te voorkomen.

Het doden of verwonden kan plaatsvinden wanneer rust- of voortplantingslocaties worden aangetast of wanneer individuen in de gegraven sleuf terecht komen. Dieren die gedurende de werkzaamheden worden aangetroffen dienen de gelegenheid te krijgen om veilig weg te komen. Om te voorkomen dat algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieën gedood of verwond worden, kan worden gewerkt aan de hand van een separaat ecologisch werkprotocol.

7 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Econsultancy heeft in opdracht van Aveco de Bondt een nader onderzoek rugstreeppad uitgevoerd aan de Noordveenweg te Nieuwe Wetering. Het nader onderzoek rugstreeppad is uitgevoerd in het kader van de aanleg van een persleiding.

Voorgenomen ingreep

De initiatiefnemer is voornemens om een persleiding aan te leggen door middel van een open ontgraving.

Functie onderzoekslocatie

Gedurende de vier veldbezoeken is geen kooractiviteit gehoord van de rugstreeppad op de onderzoekslocatie. Daarnaast zijn tijdens het omdraaien van op de grond liggend materiaal en de amfibieënplaten en het schijnen met een zaklamp in de watergangen en langs de oever, geen rugstreeppadden individuen en/of eisnoeren waargenomen.

Wel zijn er enkele algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieënsoorten waargenomen zoals de Europese egel, gewone pad, bruine kikker en groene kikker. Voor deze algemene soorten geldt op grond van het provinciale soortenbeleid, bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de Omgevingswet, waardoor een omgevingsvergunning bij verstoring niet noodzakelijk is. Het is echter in het kader van de zorgplicht wel noodzakelijk om voldoende zorg te dragen voor de aanwezige individuen en al het redelijkerwijs mogelijke dient gedaan te worden om het doden van individuen te voorkomen.

Conclusie

De rugstreeppad is niet aangetroffen op de onderzoekslocatie en tevens zijn geen kooractiviteiten gehoord. Overtredingen van de verboden uit artikel 11.46 Bal van de Omgevingswet zijn niet aan de orde en een Flora en Fauna vergunning is daarom niet noodzakelijk met betrekking tot de rugstreeppad.

Het is mogelijk dat een zwervend individu van de groene kikker of gewone pad op de onderzoekslocatie wordt aangetroffen. Het is in het kader van de zorgplicht noodzakelijk om voldoende zorg te dragen voor de aanwezige individuen en al het redelijkerwijs mogelijke dient gedaan te worden om het doden van individuen te voorkomen. Het doden of verwonden kan plaatsvinden indien schuil- of voortplantingslocaties worden beschadigd. Dit kan door het verwijderen van stenenstapels, takkenhopen, bladeren en andere materialen die door langdurige opslag of aanwezigheid schuilplaatsen bieden. Het verwijderen van de materialen dient daarom buiten de gevoelige periode van winterrust plaats te vinden. Aanwezige dieren moeten de gelegenheid krijgen om veilig weg te komen. De zorgplicht geldt eveneens ook voor andere amfibieënsoorten.

Geraadpleegde bronnen

BIJ12 (2017). Kennisdocument Rugstreepad. Opgehaald van <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Kennisdocument-Rugstreepad.pdf>.

Verklarende woordenlijst

Activiteitenplan

Een activiteitenplan dient als begeleidend document voor een vergunningssaanvraag. In het activiteitenplan zijn maatregelen verwoord waarmee de functionaliteit van een rust- of voortplantingsplaats van een beschermde soort behouden blijft en schade aan individuen wordt voorkomen.

Broedseizoen

Voor het broedseizoen staat in de wet geen vaste periode. De looptijd verschilt per soort en varieert per jaar. Veel vogelsoorten broeden ongeveer tussen 15 maart 1 september.

Expert Judgement

Inschatting van een deskundige op grond van zijn kennis en ervaring.

Externe werking

Niet alleen activiteiten in een Natura 2000-gebied/NNN hebben invloed op de staat van instandhouding van het gebied, ook activiteiten buiten het gebied kunnen de natuurwaarden in een gebied beïnvloeden. Dit wordt "externe werking" genoemd. Er bestaat geen ruimtelijke grens voor externe werking: bepalend zijn de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten en habitattypen in het Natura 2000-gebied/NNN, ongeacht de afstand tot het beschermde gebied.

Foeragegebied

Het gebied waarbinnen een soort voedsel zoekt.

Foerageren

Zoeken en vinden van voedsel door dieren (jachtgebied).

Functioneel leefgebied

Hiermee wordt het gebied dat is benodigd om de functionaliteit van een voortplantingsplaats of van een vaste- rust of voortplantingsplaats te behouden. Een nestlocatie of voortplantingsplaats kan bijvoorbeeld alleen succesvol functioneren, wanneer er voldoende habitat (schuilgelegenheid, voedsel etc.) van voldoende kwaliteit aanwezig is om te kunnen paren, eieren te leggen en jongen groot te brengen.

Gunstige staat van instandhouding

Er is sprake van een gunstige staat van instandhouding van een soort of habitatype als de omstandigheden waarin de soort of het habitatype voorkomt perspectief bieden op een duurzaam voortbestaan van die soort of dat habitatype.

Habitat

Omvat de plaatsen waar een bepaald organisme voorkomt doordat de abiotische en biotische factoren (niet levende en levende natuur) van die plaatsen voldoen aan de eisen en toleranties die het organisme stelt om te kunnen overleven, groeien en zich voortplanten.

Kraamkolonie

De kraamkolonie bestaat uit alle vruchtbare vrouwtjes binnen een kolonie vleermuizen een kraamkolonie bestaat uit meerdere kraamgroepen.

Kraamverblijfplaats

Voortplantingsplaats van vleermuizen. Het gaat hierbij vaak om de vrouwelijke exemplaren van een kolonie (ook wel kraamgroep genoemd) die gezamenlijk hun jongen grootbrengen. De aantallen vleermuizen in een kraamgroep kan oplopen tot meerdere honderden exemplaren.

Landhabitat

Amfibieën zijn voor de voortplanting afhankelijk van water. Buiten de voortplantingsperiode maakt de soortgroep gebruik van landhabitat als onderdeel van het leefgebied. Landhabitat voor amfibieën omvat onder andere structuurrijke of opgaande vegetatie zoals (loof)bos, houtwallen, struikgewas, heide, ruigtekruiden, vegetaties en moeras.

Landschappelijk inpassingsplan

Het inpassen van ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied middels een ontwerp van de groenvoorziening, dat voldoet aan het beleid ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit. Hierdoor wordt zorg gedragen dat een ruimtelijke ontwikkeling past in het landschap.

Mitigerende maatregelen

Maatregelen die negatieve effecten bij een ingreep voorkomen of reduceren.

Omgevingscheck

Een omgevingscheck wordt uitgevoerd bij verlies van leefgebied van een jaarrond beschermde functie van een soort die door een ingreep (tijdelijk) verloren gaat. De omgeving van de ingreep wordt door een ter zake deskundige beoordeeld op aanwezigheid van voldoende alternatief leefgebied en/of potentiële verblijfplaatsen.

Omgevingsvergunning

Het onderdeel soortbescherming onder de Omgevingswet heeft als om planten- en diersoorten die vrij in het wild leven te beschermen. Om deze kwetsbare soorten te beschermen bevat de Omgevingswet een aantal schadelijke handelingen. Onder bepaalde voorwaarden mogen de activiteiten wel doorgaan, daarvoor kan een omgevingsvergunning benodigd zijn. Een omgevingsvergunning is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt.

Paarverblijfplaats

Dit is een verblijfplaats die hoofdzakelijk in het najaar (september/oktober) door vleermuizen worden gebruikt om te paren. Een mannetje kan een dergelijke verblijfplaats met meerdere vrouwtjes delen. In de omgeving van de paarverblijfplaats wordt veelal door het territoriale mannetje middels baltsvluchten getracht vrouwtjes aan te lokken.

Populatie

Een biologische populatie is een groep individuen van dezelfde soort die zich onderling voortplant en als zodanig geïsoleerd is van andere zulke groepen.

Rode Lijst

Rode Lijsten laten zien welke soorten zijn verdwenen en welke soorten in een gebied sterk zijn achteruitgegaan of zeldzaam zijn. Er bestaan verschillende Rode Lijsten. Voor vogels, voor zoogdieren, planten, paddenstoelen, insecten en voor allerlei andere soortgroepen. Rode Lijsten hebben geen officiële juridische status. Plaatsing op de lijst maakt een dier dus nog geen 'beschermde diersoort' in de zin van de Omgevingswet. De Rode Lijsten hebben in de praktijk wel een belangrijke signaleringfunctie. Door de Rode Lijst te raadplegen, kunnen alle instellingen die met natuurbehoud te maken hebben rekening houden met bedreigde soorten.

Significant negatief effect

Een effect is in het kader van de Omgevingswet significant als de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied dreigen te worden aangetast. Het begrip 'significant' staat centraal in de toepassing van het beschermingsregime voor Natura 2000-gebieden bij zowel vaststelling van beheerplannen als de vergunningverlening. Het bepaalt of een uitvoerige toetsing moet worden uitgevoerd. Indien als gevolg van een ingreep de toekomstige oppervlakte habitat of leefgebied, aantal van een soort of kwaliteit van een habitat lager zal worden dan zoals bedoeld in de instandhoudingsdoelstelling, dan kan sprake zijn van significante gevolgen.

Voortplantingsplaats of rustplaats

Een plek binnen het leefgebied van een soort die essentieel is voor de levenscyclus van een individu. De Omgevingswet omschrijft niet exact wat een vaste rust- of voortplantingsplaats is. Dit is soortafhankelijk.

Vliegroute

Een vaste route die door vleermuizen wordt gebruikt tussen de verblijfplaatsen naar foerageergebieden.

Winterverblijfplaats

Verblijfplaats die gebruikt wordt om de periode van winterrust te overbruggen. Voor vleermuizen zijn dit vorstvrije, maar koele en vochtige plekken. Er kan sprake zijn van massaverblijfplaatsen, verblijfplaatsen van kleine groepen of één of enkele individuen.

Zomerverblijfplaats

Buiten de kraamperiode worden deze door groepjes vrouwtjes en jongen gebruikt, in de kraamperiode door individuele mannetjes.